

פרקי התבוננות וחיזוק מתוך שיעוריו של הגאון רבי אהרן שווב שליט"א

להתבונן • להתקדם • להתרומם!

להתקדם

מאמרים בדרכי ההנהגה ותיקון המידות שנמסרו על סדר הספר הקדוש "תומר דבורה"

מדת המלכות

ארכה דרכים להשגת ידאת הרוממות

במאמר הקודם התבאר דברי הרמ"ק על קנין מידת המלכות באמצעות רכישת היראה. התבאר שהרמ"ק אינו עוסק ב"מידת היראה" מצד עצמה, אלא ביראה מלשון 'ראיה', לראות ולהכיר במקור העליון שמעל האדם, ועל ידי כך להתעורר בתשוקה לינוק מאותו מקור עליון.

ועל כן מדגיש הרמ"ק שלענין זה אין כל תועלת ביראת העונש, כי אמנם היא מועילה להרחיק מעבירות, אולם אין בה תועלת כדי לעורר את ההשתוקקות והרצון לקבל ממקור עליון, וזאת משום שהפחד והאימה סותרים את החיבור הרגשי, ואינם מוליכים תשוקה פנימית ורצון להתחבר.

ההכרה בשליטת כח עליון

הרמ"ק ממשיך ומפרט ארבע 'מחשבות' שיעורור את האדם ליראת שמים.

נרחיב בראשונה שבהם, ולאחר מכן נעסוק בכולם יחד -

האחד - להיות גדולו של יוצר הכל על כל נמצא. והרי האדם ירא מן הארץ ומן הדב, ואלו הם שלוחים קטנים, ולמה לא יירא מן המלך הגדול, ואלו [ולמרות ש] הקדוש ברוך הוא סובל עלבון, [וכי] ספני זה לא יירא ספקדו וגדלו.

לכאורה המחשבה הזו קשורה ליראת העונש החיצונית שהרמ"ק קודם הזהיר ממנה. מדוע הרמ"ק מזכיר מחשבה כזו כשמטרתנו להשיג את 'יראת הרוממות'?

אולם באמת אין כוונת הרמ"ק לעורר את האדם לפחד מהיכולת של הקב"ה להעניש, אלא לעורר אותו לכך שאין לאדם שליטה על עצמו, אלא יש מי שנמצא מעליו ושולט בו ובכל הנבראים. וכפי שהוא מכיר בכך שיש כוחות בבריאה שגדולים וחזקים ממנו, אם כן, קל וחומר שעליו להכיר במציאותו של הבורא השולט על כל הכוחות גם יחד.

המחשבה על כך שיש בבריאה כוחות שיותר חזקים מהאדם, תעורר אותו ותגרום לו להתבטל אל הכח העליון ששולט על כל הכוחות האחרים, הלא הוא ה' יתברך.

כל אדם מכיר בכך שיש בבריאה כוחות שיותר חזקים ממנו, וגם מי שכופר רח"ל בהקב"ה, מאמין בשליטה של כוחות טבע שיוכלים לנהל אותו ולהרע לו.

זה ההסבר לתופעה המעניינת, שהנושאים של 'איכות הסביבה' והשמירה על האיוון האקולוגי 'וכיוצא', בדרך כלל מעסיקים אנשי שמאל הכופרים בכל ענין דתי, ולעומתם אנשים דתיים כמעט ולא מכירים בערכים כאלו. ולכאורה תמוה, כיצד אותם אנשים שבכל נושא אחר הם 'ליברלים' ודוגלים בשיטת 'חיה ונתן לחיות', לפתע בנושא השמירה על הטבע נעשו 'דתיים' ו'קיצוניים'?

אלא שמי שמאמין בהקב"ה ובכך שהוא מנהיג את העולם משגיח עליו, אינו חרד שמא העולם יחרב 'בטעות', כי בורא העולם יודע להסתדר גם עם זיהום אויר ותופעות טבע שונות... אך מי שאינו מאמין שיש בורא שמשגיח ומנהל את

התבוננות מעמיקה ומחזקת במוסרי הפרשה

להתבונן

כח השיחה - עבודת הפה סח

האם הגילוי נעשה בשיחה או בדיבור?

אך בזאת עדיין לא השלמנו את ביאור השייכות של ה'שיחה' לאות ה' ולעבודת הגילוי, משום שבספר יצירה נאמר בדוקא 'שיחה', ואילו עבודת הגילוי שתיארנו מתבצעת לכאורה באותה מידה גם על ידי 'דיבור'!

וקושיה גדולה יותר תזדקק לאחר שנקדים את דברי הגמרא הבאים (סנהדרין כט:):

כל אדם לעמל נברא, שנאמר: "כי אדם לעמל יולד". כשהוא אומר "כי אכף עליו פיהו", הוי אומר לעמל פה נברא.

ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך", הוי אומר לעמל תורה נברא.

מסקנת הגמרא שהאדם נברא עבור "עמל תורה" ולא עבור "עמל שיחה". כלומר, עיקר התכלית היא הדיבור בדברי תורה.

לימוד התורה נקרא "דיבור", ולכן כתוב בנפש החיים שהקיום של העולם בכל רגע תלוי בדיבור של תורה שהאדם מדבר. וזאת כהמשך לכך ש"בדבר ה' שמים נעשו" (תהילים לג, ו).

ולעומת זאת מצינו בחז"ל שהמושג 'שיחה' הוא תפילה (ע"ז ט:):

אין שיחה אלא תפלה, שנאמר: "ויצא יצחק לשוח בשדה".

ומעתה מתעוררת קושיה עצומה:

כיצד נאמר בספר יצירה שהמלכות של האות ה"א היא באמצעות כח השיחה, והרי בגמרא מובא שעיקר הגילוי הנעשה על ידי האדם הוא באמצעות דיבור של תורה, ולא באמצעות שיחה של תפילה!

לאור זאת לכאורה היה צריך לומר "המליך אות ה"א בדיבור"!

'דיבור' הוא ביטוי של דעה ו'שיחה' היא התפעלות בלי דעה

נבאר את ההבדל שבין 'דיבור' ל'שיחה' -

מהותו של הדיבור הוא: ביטוי הדעה המגובשת של האדם. בבחינת 'הדעה' - והדיבור.

כשעולה בראשו של האדם רעיון, הוא מנתח אותו ומחדד את פרטיו, עד שהוא מגבש דעה ברורה, ומוציא אותה בדיבור של דעה מגובשת.

לעומת זאת, **מהותה של השיחה** היא: תגובה של התפעלות שלא באה מתוך גיבוש דעה.

את הביטוי 'שיחה' אנו רגילים לומר על שני בני אדם המגיבים זה לזה בדברי שיחה, שלא באים לבטא דעה בדוקא.

"המליך אות ה' בשיחה"

מרכזו של חודש ניסן הוא ליל הסדר, והעבודה המרכזית בליל הסדר היא סיפור יציאת מצרים - "דברי נפלאותיך אשיחה" (תהילים קמה, ה).

בספר יצירה מבואר, שלכל חודש יש אות מסוימת שהיא השורש לכח הרוחני שיש בו. וכך נאמר שם על חודש ניסן (פ"ה מ"ז):

המליך אות ה' בשיחה, וקשר לו כתר וצרפן זה בזה, וצר בהם טלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש.

מבאר הגר"א:

שיחה בניסן - סיפור יציאת מצרים, "והגדת לבנך", "וכל המדרב לספר" כ'.

כלומר, הכח של חודש ניסן נובע מהאות ה"א, ומהאות הזו נובע גם הכח של ה'שיחה'.

עלינו לברר, מה התוכן של הכח הנפשי שנקרא 'שיחה' ובמה הוא שונה מ'דיבור'?

עבודת הגילוי בעולם הזה - אות ה'

תחילה נבאר את התוכן הפנימי של האות ה"א:

הצורה המדויקת של האות ה' היא: ד' שבתוכה ו' קטנה.

הגימטריה של האותיות ד-ו היא י'. והאות י' במילואה היא י-ו-ד.

עומק הדבר: האות י' מסמלת את שורש הגילוי האלוקי בנקודה קטנה, והאותיות ו' ד' מסמלים את ההתפשטות וההתפרטות של הגילוי גם בעולמות התחתונים, ומכך נוצרת צורת האות ה"א.

והנה, הגמרא אומרת (מנחות כט:):

מאי דכתיב: "כי ביה ה' צור עולמים"?

דרש ר' יהודה בר ר' אילעאי: אלו שני עולמות שברא הקדוש ברוך הוא, אחד בה"י ואחד ביר"ד וכל העולם הזה בה"י, והעולם הבא ביר"ד.

לאור הדברים האמורים מובן, שהעולם הבא שיש בו גילוי מלא של הקב"ה, נוצר באות י' שמסמלת את שורש הגילוי האלוקי בשלימותו בנקודה אחת הכוללת הכל.

ואילו העולם הזה, שהוא עולם חשון ומוסתר, נוצר מהאות ה"א שמסמלת את העבודה - למשוך את הגילוי של הקב"ה למקום שהוא כביכול נעלם בו, ולפרט אותו לפרטי פרטים.

נמצא, שהמהות של האות ה' היא: עבודתנו להאיר את הגילוי האלוקי בארץ.

וכאשר נשוב לדברי הספר יצירה שהמלוכה של האות ה"א היא באמצעות ה'שיחה', הפירוש יהיה שבאמצעות שיחה על נפלאותיו של הקב"ה, אנו פועלים את הגילוי שלו בעולם הזה.

העולם, הרי הוא מוכרח לקחת את גורלו בידו כביכול, ולדאוג לקיומו בתוך מערכת הטבע, ובלא זה הוא עלול להיות בסיכון מחמת הכוחות הגדולים שמאיימים לכלות אותו.

נמצא שההבדל אינו בין אדם מאמין לשאינו מאמין, אלא במה כל אחד מאמין - האם בהנהגת הבורא או בכוחות הטבע. ועל כן מלמד הרמ"ק, שעל ידי ההכרה בכוחות הגדולים הקיימים בבריאה, ילמד האדם להבין ולהכיר בכוחו וגבורתו של הבורא שמשפיע להם את חיותם וכוחם.

המחשבות כנגד חלקי הנשמה שבאדם

ממשיך הרמ"ק ומונה עוד שלש מחשבות נוספות המעוררות את האדם ליראת שמים -

השני - כְּאִשּׁוֹר יִדְמָה הַשְׁגָּחָתוֹ תָּמִיד שְׁהוּא צוֹפֶה וּמִבִּיט בּוֹ.

השלישי - הִיִּזוּת שֶׁרֶשׁ כָּל הַנִּשְׁמוֹת וְכָל מְשֻׁדָּשׁוֹת בְּסִפְרוֹתָיו, וְהַחֲוִטָּא פּוֹגֵם הֵיכְלוֹ.

הרביעי - יִרְאָה שֶׁפָּגַם מַעֲשָׂיו הֵם דּוֹחִים שְׂכִינָה מְלַמְעָלָה, וְיִירָא הַיָּאָר יִגְרֵם תְּרַעַה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לְהַפְרִיד חֶשֶׁק הַמֶּלֶךְ מִן הַמֶּלֶכָה.

יש להתבונן ולהבין מה הסדר והרעיון הפנימי של כל המחשבות הללו? ועוד, מה ההבדל בין המחשבה השלישית למחשבה הרביעית, הרי שניהם עוסקים באותה נקודה - בשלישית מדובר על הפגם שהחוטא עושה בהיכל המלך, וברביעית על כך שהוא גורם פירוד בין קוב"ה לשכינתו.

ההסבר הוא כך -

ארבעת המחשבות שהרמ"ק מציין כאן, מכוונות כנגד חלקי הנשמה והאישיות של האדם. שכן, כידוע, אישיות האדם מורכבת ממספר רבדים שונים, והם: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. וצריך שיהיה לאדם יראה ביחס לכל חלקי ורבדי האישיות שלו.

מהות ה'נפש' הוא הרצון בחיים - וכנגד זה המחשבה שצריכה להיות היא: אתה לא חי בכח עצמך, אלא יש כוחות עליונים ששולטים עליך, ואם דב יכול להרוג אותך, והוא שליח קטן של ה', תבין מזה שה' הוא כח עליון יותר ואתה יונק ממנו חיים.

מהות ה'רוח' הוא כח הבחירה - וכנגד זה המחשבה שצריכה להיות היא: שה' מבט עיניך תמיד. ואין הכוונה על הסתכלות סתמית, אלא בעיקר שה' מצפה ממך, וכשאדם מבין זאת, הוא בוחר נכון בכל ההתמודדויות שבאה לפניו.

מהות ה'נשמה' הוא החלק האלוקי שבתוך האדם. החלק שכלפיו האדם נחשב היכל ומשכן לשכינה. - וכנגד זה המחשבה שצריכה להיות היא: כיצד אתה יכול לפגום ולטנף את עצמך בהיותך היכל ה', והרי על ידי החטא אתה מסלק את השכינה מתוכך.

מהות ה'חיה' הוא החלק האלוקי העליון שמחוץ לאדם, שהוא השורש לנשמת האדם. - וכנגד זה המחשבה שצריכה להיות היא: כשאתה חוטא אתה פוגם במידות העליונות ומפריד את המלך מן המלכה. בשונה מהמחשבה הקודמת שהייתה מחשבה על עצמך, ועל כך שאתה מסלק את השכינה מתוכך, כאן המחשבה היא על צערו של הקב"ה שמבקש להתגלות ואתה מונע ממנו.

בדברי הרמ"ק בפרק זה ישנה הערה שנראית כטעות סופר: הוא פותח ואומר שיש שלש מחשבות שיעוררו את האדם ליראת שמים, ובסוף מביא ארבע מחשבות ולא רק שלש!

יתכן לבאר וליישב זאת, על פי מה שהתבאר. שהרי מהדברים עולה שיש הבדל מהותי בין שלשת המחשבות הראשונות שעוסקות בנגיעה האישית של האדם, לבין המחשבה הרביעית העוסקת בצער השכינה ובפגיעה בהקב"ה בלי קשר לאדם.

לפי זה ניתן להבין שבתחילה הרמ"ק מציין רק שלש מחשבות שבהם האדם צריך להתמקד בבניית היראה מתוך עצמו, ורק לאחר שהוא רכש את היראה בכל שלושת החלקים שבתוכו, יש בידו להוסיף ולעלות קומה: לעסוק אף במחשבה הרביעית שתעורר רק את מי שכבר התחבר לגמרי אל ה' ואכפת לו ממנו יתברך כמו מעצמו.

ואכן, בכל מקום שנאמר בתנ"ך הלשון "שיחה", הכוונה לדיבור שלא בא לייצג דעה מגובשת. הדוגמא הבולטת לכך היא לשון הפסוק (תהילים קמה, ה): "דְּבַרִּי נְפִלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָהּ". 'נפלאות' הם דברים פלאיים שאינם מובנים בשכל ובהגיון, והתגובה עליהם נקראת 'שיחה'.

בפסוק נוסף נאמר (שם נה, יח): "עֲרַב וְבָקֵר וַצְהִירֵם אֲשִׁיחָהּ וְאֶהְיֶה". דברים שאינם נתפסים בשכל, גורמים הצפה רגשית והמיית לב, הבאים לביטוי ב'שיחה' השייכת למה שלמעלה מן הדעת.

וכן חז"ל למדנו (קידושין מט:): "ש"עשרה קבין של שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים", והרי לנו שאותן נשים ש"דעתן קלה" הן אלו השייכות ל'שיחה' שהיא ביטוי של התפעלות והתרגשות, בלי גיבוש דעה כלשהי.

'דיבור' של תורה לעומת 'שיחה' של תפילה

בזאת נבין את ההבדל בין 'דיבור' בדברי תורה, ל'שיחה' בתפילה -

הדיבור הוא ביטוי של הדעת, וזה עיקר עבודתנו בלימוד התורה: להביע את הדעה האישית שלנו בהבנת עומקם של דברי התורה.

הקב"ה נתן לכל אדם חלק מיוחד בתורה, להבין את התורה באמצעות כלי החשיבה הייחודיים רק לו, וכמו שאמרו (ברכות נח): "כשם שפרצופיהן שונים כך דעותיהם שונות". ולכן תפקידו לגלות בה את התפיסה והדעה הייחודית שלו.

הדיבור הזה הוא תכלית הבריאה, "עמל פה" של תורה. לעמול ולהוציא מעצמך את הדעה המגובשת בהבנת דברי התורה.

לעומת זאת, התפילה נקראת 'שיחה' (ע"ז ז), משום שהיא אינה כוללת דיבורים של גיבוש דעה, אלא דיבורים של תגובה למתרחש, או שפיכת הלב בְּהִמְיָהּ ובהתרגשות גואה.

התכלית היא 'דיבור' והתהליך הוא 'שיחה'

ועתה תובן היטב הסיבה שהספר יצירה אומר "המליך אות ה' בשיחה" ולא ב'דיבור' -

משום, שאמנם התכלית היא להגיע ל'דיבור' שמגלה את הקב"ה בכל פרטי ההתגלות שטמן בתורה, אך כל זמן שאנו עדיין לא השלמנו את הגילוי האלוקי בבריאה, אנו עדיין אווזים בשלב של ה'שיחה'.

והנה, בכל שנה אנו עוברים תהליך חדש של 'יצירת מצרים' ו'מתן תורה', ואף שכבר יצאנו ממצרים וקיבלנו את התורה, אולם בכל שנה אנו מקבלים רובד חדש וגבוה יותר ביציאה מהטומאה ובכניסה להיכלי התורה.

ולכן - אמנם התכלית היא להגיע למצב של 'דיבור' ברור ומפורט, וזה יתקיים כשנגיע למתן תורה שעיקרה בדיבור, אולם כעת לביל הסדר, אנו עומדים בראשיתו של התהליך, וכעת אנו מקבלים הארה שלמעלה מדרגתנו, והגילוי האלוקי השלם והמפורט עדיין לא מושג לנו לחלוטין. ולכן הגילוי של חודש ניסן הוא רק בגדר 'שיחה'.

השפע הרב לביל הסדר מושפע עלינו בלא הגיון ודעת

כאמור, עבודתנו בחג הפסח, ובפרט לביל הסדר היא שיחה, לספר ולהשיח בנפלאות שעשה עמנו ה'. דורשי רשומות אמרו: "פסח נוטריקון: פה - סח".

מדוע דוקא 'שיחה בניסן'?

אלא, שבלייל הסדר הקב"ה מאיר לנו אור עצום כלל לא לפי ערכנו ומצבנו, באופן בלתי הגיוני, למעלה מן הדעת.

בדיוק כמו שיציאת מצרים היתה הארה שלא בזכות ובהגיון, וכמו שאמרו חז"ל שבני ישראל היו אז במצב רוחני ירוד - "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" (ויק"ר כג, ב), וכלל לא היו ראויים מצידם לגאולה.

נתבונן עוד ונראה -

השם 'פסח' הוא על שם הפסוק (שמות יב, כג): "וְעֶבֶר ה' לָגֹף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדֵּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח". הקב"ה הכה את בכורי מצרים, ועל בתינו הוא פסח ו'דילג'.

הביטוי 'דילוג' שייך רק במין במינו. כלומר, רק כשיש דמיון בין שני הדברים, ושורת הדין קובעת לנהוג עם שניהם באותה מידה, אז שייך לומר שהיה 'דילוג' על אחד מהם. אבל כאשר מלכתחילה הדין צריך להתבצע רק בסוג מסוים, לא שייך לומר שהוא 'דילג' על הסוג השני.

אלא שאכן, גם ישראל במצבם הירוד באותה שעה לא היו ראויים לגאולה, ולא היתה להם זכות להנצל מהמשחית.

לכן הדילוג היה 'חסד' גדול. הקב"ה האיר להם למעלה ממדרגתם, שלא לפי הדעת, ו'דילג' ו'פסח' עליהם.

ועל שם כך החג נקרא 'פסח', על שם ההארה הגדולה המושפעת בו, שלא לפי ערכנו.

עבודת ה'פה-סח' ע"י שיחה של התפעלות למעלה מהדעת

על כן עבודתנו לביל הסדר היא לשוחח ב'פה-סח', ולספר את 'סיפור יציאת מצרים' בהתפעלות, וכך להתחבר לאהרה המושפעת עלינו למעלה מן הדעת.

ואכן, כתוב בהגדה:

וְאָפְלוּ בְּלָטוֹ חֲכָמִים, בְּלָטוֹ גְּבוּרִים, בְּלָטוֹ זְקֵנִים, כְּלָטוֹ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בְּיִצְיַאת מִצְרַיִם.

גם אם אנו שלמים ב'חכמה', ב'בינה' וב'דעת', עדיין אנו צריכים לספר. משום שהעבודה היא 'שיחה' של התפעלות למעלה מן הדעת.

להשלמת הענין נראה דבר נפלא:

האריז"ל מבאר (מחברת הקודש), שארבעת הכוסות מקבילים כנגד ארבעת הבנים, והכוס הרביעי הוא כנגד הבן 'שאינו יודע לשאול'.

את הכוס הרביעי שותים לאחר אמירת הלל, שהיא שעת השיא ופסגת הלילה, וכדברי הגמרא (פסחים פה:): "פסחא והלילא פקע איגרא".

הזמן המרומם ביותר בלילה הזה, הוא זה שבו 'פקע איגרא' ונשברים המחיצות, ומתחברים להשפעה עליונה שלמעלה מהדעת, שאין לנו אפילו יכולת להשיג מהי, בבחינת 'שאינו יודע לשאול'.

עבודת ליל הסדר מתוך הכנות וסדרות שגורמות 'היסח הדעת'

הקב"ה 'סידר' את חג הפסח בצורה כזו, שכולנו מגיעים אל ליל הסדר מתוך היסח הדעת. אין מי שנמלט מכך. עד הרגע האחרון ממש אנו עסוקים בהכנות רבות ומטרידות, ואל הסדר אנו מגיעים מבולבלים. ולפעמים מתעוררת בלב תחושה של 'פספוס'.

לאור דברינו, שעבודת הסדר היא 'שיחה' של התפעלות שלמעלה מהדעת, נמצא שזה במידה רבה המצב האידיאלי. אדרבה, עלינו להתרכז בשפית הנפש אל ה', בשיחה וסיפור של התפעלות מחסדי ה' עמנו, תוך כדי שתיית ד' כוסות, בשמחה המתפרצת ללא גבולות.

גאולת מצרים בזכות עסק התורה וקיום המצוות העתידיים

התאנה הנטה פניה והגפנים סמדר נתנו ריח, קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך // פרק ב, פסוק יג

הזכויות שהובילו לגאולה

הפסוק הנוכחי מסיים רצף של פסוקים שעוסקים בפירוט הסיבות והתהליכים שיצרו את האפשרות לסיום הגלות והיציאה ממצרים, וכפי שניכר באופן ברור במשפט הנמצא בתחילת פסוק י' ובסוף הפסוק הנוכחי:

ענה דודי ואמר לי: קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך - כי הנה הסתיו עבר הנשם חלף חלף לו, הנציגים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו, התאנה הנטה פניה והגפנים סמדר נתנו ריח - קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך.

במאמרים הקודמים עסקנו בסיבות של הזיכור על ידי הגירות והשעבוד, וכן זכות האבות ומצוות 'דם פסח ודם מילה' שקיבלנו בזכותם. וכעת בפסוק הנוכחי מתואר השלב האחרון של ה'הבשלה', ונשלמת רשימת הסיבות לגאולה.

מפרש הגר"א על פי התיקוני זוהר (תיקון סט לג):

התאנה הנטה פניה - פירוש, התלמידי חכמים החלו לפרוח, כמו שכתוב "נוצר תאנה יאכל פריה".

והגפנים סמדר נתנו ריח - הם בעלי מצוות.

ואמר: אף שתלמידי חכמים הם פנים שהיו קודם מתן תורה, ובעלי מצוות הם עדיין סמדר, הואיל ונדע לי מכם שאתם מוכנים להיות שלמים, לכן אמרתי לכם 'קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך'.

נפרש את הדברים -

תאנה כנגד תלמידי חכמים

על שייכותם של התלמידי חכמים לפרי התאנה, מצינו במדרש (במדבר יב, ט):

למה נמשלה תורה כתאנה? - שרוב האילנות נלקטים כאחת, והתאנה נלקטת מעט מעט. וכך התורה, היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשתיים. עליו נאמר 'נוצר תאנה יאכל פריה', פרי של תורה.

בפרי התאנה יש תכונה ייחודית שאינה קיימת בשאר הפירות. התאנים לא מבשילים כולם יחד בזמן קבוע, אלא כל פרי מתפתח ומבשיל בזמן נפרד ובקצב ייחודי, בלי תלות בזמן קבוע ובמנהג הפירות שסביבו.

התופעה הזו קיימת גם בלימוד התורה -

לימוד תורה אמיתי אינו רק ענין של צבירת ידע שניתן לגרוס ולהכיר בזמן קצוב ומסוים, אלא הלימוד האמיתי

יותר, וכל מי שמתקרב אל הדבר מבחוץ מרגיש את ריחו, גם אם אינו שייך לו והוא לא אוהבו בידו.

לאור זאת יובן מדוע לימוד התורה מתואר כ'טעם' והמצוות כ'ריח'. משום שבתורה הענין הוא לחוש את פנימיות הדברים, בגדר 'טעם'. ואילו במצוות הענין הוא בעיקר לקיים את המעשה החיצוני, בגדר 'ריח'.

גם ההשפעה של התורה והמצוות על האדם מתחלקת לפנימיות וחיצונית: המצוות יוצרות את הקדושה החיצונית של האדם ומכשירות אותו להיות כלי ראוי לספיגת התורה, כלשון התפילה "קדשנו במצוותיך". והתורה היא האור הפנימי שנכנס בתוך האדם הקדוש, ומאיר את אישיותו.

ועל כך נאמר (משלי י, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", המצוה היא הנר - הכלי החיצוני, והתורה היא האור הפנימי שמאיר בתוכו.

נמצא שבעלי מצוות נקראים "גפנים", מפני שהם בעלי כלי קדוש המוכשר לקבל בתוכו את אור התורה, בדומה לגפן וענבים שהם כלי שנושא בתוכו יין משובח.

כעת כבר היה כל הפוטנציאל של התורה והמצוות

מבאר הגר"א, שאמנם כעת כלל ישראל עומדים עדיין לפני מתן תורה, וכמו כן לא ניתנו להם עדיין המצוות. ואם כן, כיצד ניתן לומר שהיתה זכות לגאולה בכך שהם 'בעלי תורה' ו'בעלי מצוות'?

בדומה לכך מצינו (שמות יז, ח) שעמלק הגיע כשישראל חנו ב'רפידיים' - מחמת שרפו ידיהם מן התורה. ויש להבין: הלא הם עמדו באותה שעה לפני מתן תורה, ואם כן, מאיזו 'תורה' רפו ידיהם?!

התשובה על כך היא, שאמנם באותה שעה הם עדיין לא קיבלו את התורה והמצוות בפועל, אבל כבר היתה להם שייכות וחבור לגילוי מסויים באמצעות דברי משה רבינו בשם ה', וזאת בזכות שהיה להם תשוקה ורצון לקבל את התורה והמצוות.

אמנם באותה שעה היה להם חבור רק לנקודה אחת של תורה ומצוות, אך מחמת אותה נקודה קטנה - נחשב שהם כבר 'בעלי תורה' ו'בעלי מצוות', מפני שזה רק ענין של זמן עד שילמדו ויקיפו את שאר חלקי התורה והמצוות.

כבר כעת הקב"ה ראה בכלל ישראל את התאנה שעתידיה לחנוט ואת הגפן שעתידי להוציא יין, כלומר, את הנקודה הפנימית שטמון בה כל המימוש שיהיה לבסוף.

לשיעור המלא 073.295.13.81

מספר השיעור: *33285883

בינה יתירה - יסודות האמונה לנשים ובנות הסמינרים על פי ספר "דרך השם" לרמח"ל

בינה יתירה

כיצד מתמודדים עם מידת הקנאה? [חלק ב']

ואכן, ההיגיון מחייב את זה. בורא נפשות וחסרונן בוודאי יודע יותר טוב מאתנו מה הכי נכון ומתאים עבור כל בריאה ובריאה. ולפיכך, אין שום טעם, היגיון וחכמה, שלא להיות שבעי רצון ממה שקבלנו.

התכלית הייחודית של כל אדם

באמצעות ה'חכמה' כל אדם יכול להביט על התכלית הייחודית שלו בעולם, ולהבין שמה שיש לו - תואם בדיוק את הצרכים להם הוא זקוק עבור העמידה באותה תכלית.

בורא העולם קבע עבורנו את התוכנית לשמה באנו לעולם, ואף הכין לנו לשם כך את כל הכלים, התכונות, היכולות והאמצעים, כדי שנוכל ליישם אותה באופן המדויק והטוב ביותר.

התכלית לשמה באנו לעולם היא תכלית אישית. אין בה שום דמיון או השוואה לתכלית של זולתנו. ולכן כל השוואה או רצון להידמות לזולת, פוגע ביישום התכלית האישית שנקבעה עבורנו ורק עבורנו.

במאמר הקודם התחלנו לעסוק במידת הקנאה. התבאר שמצד אחד היא מועילה ודוחפת את האדם לעליה והישגים, ומאידך היא מסוכנת ומוציאה אותו מן העולם. כיצד, אם כן, ניתן לממש את הצדדים החיוביים שבה מבלי להיזק ממנה?

הדרך למניעת הקנאה - השגת החכמה

את ההכונה המדויקת נוכל לקבל באמצעות דיוקן של המהרש"א במאמר חז"ל:

"קנאת סופרים תרבה חכמה"

מאמר זה מצביע לכאורה על מעלתה של הקנאה, שהרי הקנאה של הסופרים מניעה אותם להשגת החכמה.

אולם, המהרש"א מדייק את הניסוח 'קנאת סופרים', ומלמד שמדובר רק על מלמדי תינוקות שניתן להם הכינוי 'סופרים', ולא על אנשים בדרגה גדולה יותר.

מלמדי תינוקות עם כל חשיבותם, עדיין הם בעלי רמה נמוכה יותר מן החכמים בעצמם. ורק משום כך הם חשים קנאה.

אולם כאשר אותם מלמדי תינוקות ירכשו, בעקבות הקנאה, חכמה, הם יפסיקו לקנא. ומדוע?

מפני שהחכמה - סותרת קנאה!

מהי אותה חכמה שבאמצעותה ניתן למגר את רגש הקנאה?

רצה באשר ירצה יוצר

אדם חכם יודע שמה שיש לו - זה מה שהוא צריך. הוא יודע ומבין שבבורא עולם העניק לו את הטוב והמתאים ביותר עבורו, ולפיכך אין שום טעם לקנאה.

וכפי שאומר הרא"ש ב'אורחות חיים':

"רצה באשר ירצה יוצר".

כלומר, היה מרצה ממה שבבורא עולם רוצה בשבילך.

התנאים הנדרשים לקליטת ידע וערכים [ו] איך להעביר לילדים ב"ליל הסדר" את מסר האמונה כראוי

כחלק מסדרת המאמרים הנוכחית העוסקת בדרכי העברת הידע והערכים לבני המשפחה, נפרט במאמר זה את הדרך להעברת מסרי האמונה בלילה הקדוש - ליל הסדר.

יסוד האמונה - הקשר הנצחי ו"שלוות הבוטח"

היסוד הגדול של האמונה שאותו עלינו להעביר לבנינו, הוא **שלוות הנפש של היהודי בבטחונו בה'.** להבין שהקב"ה מנהיג אותנו קאב שאוהב ודואג לבניו, שאנו קשורים אליו בקשר שאינו ניתן לניתוק, ושכל מצב שיהיה אנו עדיין נשאר קשורים ומאוחדים עמו לנצח. אמונה אמיתית אינה פחד ממידת הדין, אלא ביטחון באהבה של הקב"ה אלינו שאינה תלויה בדבר. המילה "אמונה" היא מלשון "אמא" - כמו ילד שמרגיש ביטחון מוחלט בזרועות אמו, כך גם עלינו להרגיש כלפי הקב"ה. **גם אם האם מענישה את ילדה, אין זה מתוך רצון להכאיב, אלא מתוך אהבה ורצון להובילו לדרך הטובה עבורו.** כך גם הנהגת הקב"ה עמו, אפילו בשעות הקשות, אין זה נקמה ח"ו, אלא אהבה ורצון לכוון לדרך הנכונה. וכלשון הפסוק (משל"ג, יב) **"כִּי אֶת אֶשֶׁר יֵאָהֵב ה' יִכְיֶה, וְיִקָּבֵא אֶת בֶּן יִרְעָה"**.

כשמבינים זאת, כל החרדות מתפוגגות. אין צורך לחשוש מן העתיד, כי הכל מוביל אותנו לתכלית הטוב. אנו רגועים ושלווים, כי אנו בנים לאבינו שבשמים, והוא מנהל אותנו מתוך רחמים גמורים ורצון שיהיה לנו תמיד רק טוב.

ליל האמונה

ליל הסדר הוא ההודמנות הגדולה במהלך מעגל השנה להעברת המסר הזה לילדינו.

בסיפור היציאה ממצרים אנו מחדדים בחוש את הידיעה הברורה שהקב"ה שולט על הטבע ומשנה את חוקיו לפי רצונו, כי כל חוקי הטבע הוא חקקם והוא קבע מתי וכיצד יפעלו, וממילא אין לנו מה לפחד כלל.

כמו כן, בסיפור הגאולה, אנו מגלים שהקב"ה בחר בנו ואל אותנו למרות שמצד עצמינו לא היינו ראויים לכך כלל, וכפי שחז"ל אומרים שבאותה שעה כלל ישראל היו במצב רוחני נמוך מאוד, **"אלו ואלו עובדי עבודה זרה"**, **"לקחת גוי מקרב גוי - כעובר במעי אמו"**.

אילו גאולתנו היתה מחמת ש'עמדנו במבחן הזכויות' ונמצאנו זכאים וראויים לגאולה, היינו מלאים תמיד בחשש - שמא ניפול ונאבד את הזכות ולא תהיה לנו תקווה ואחרית. אך מכיוון שמדובר בבחירה אלוקית בלי שום קשר למעשינו, ובאהבה 'שאינה תלויה בדבר', לכן אנו חיים בביטחון מוחלט בקשר בלתי ניתן לניתוק בינינו לבין ה', ואנו מלאים בשלום ובטחון בכל מצב שיהיה, כלשון הפסוק (תהילים מו) **"לֹא יִירָא בְּהִמְיָר אֶרֶץ, וּבְמוֹט הָרִים בְּלֵב יָמִים, ה' צָבָאוֹת עִמָּנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ... אֱלֹהִים לָנוּ מִחֻסָּה וְעֵז"**.

זה המטרה שאליה עלינו לשאוף לקבל מלילה גדול זה, הן ביחס לעצמנו, והן ביחס לב"ב שאנו מצויים להעביר לו מסורת זו ודור יורש דור.

המבחן אם הצלחנו לספוג מליל הסדר את ההארה הגדולה, הוא כאשר בסיומו אנו חשים שלווה פנימית, הנובעת מידיעה ברורה שבכל מצב אנו נשארים בניו אהובי של ה' יתברך, ובדיקת כשם שהוא גאל אותנו ממצרים בלי שום סיבה והצדקה מצידנו, כך בודאות הוא גם יגאל אותנו בקרוב ואמר לפניו שירה חדשה, שהלא יש גאל בריית נצח עם הקב"ה שבחר בנו בניו אהובי, להיות עמו וצאן מרעיתו.

להעביר פנימיות ולא חיצוניות

היצר הרע מוביל ודוחף אותנו תמיד להתמקד בחיצוניות, אולם עלינו להתאמץ ולהוסיף למעשים החיצוניים את הרובד הפנימי, לספוג בתוכנו ולהעביר לילדינו את הרגש והמשמעות הרעיונית שמאחורי המעשים.

קל מאוד להתפס לריבוי מרשים של הנהגות וחומרות חיצוניות, להעמיס על עצמינו בימים שקודם החג כמות עצומה של רעיונות, פלפולים ודקדוקים בדברי בעל ההגדה, מבלי לעצור ולשאול - כמה מכל זה באמת יחלחל ללבבות ילדינו? כמה מזה יספג באישיותם באופן שישיפע על חייהם?

העבודה האמיתית אינה להעמיס ידע, אלא העברת רגש, להשרות אווירה של אמונה חיה ופועמת, ולחיות בעצמנו את הקדושה של הלילה הזה כדי שהיא תוכל לעבור הלאה. המסר שעלינו להעביר אינו עובר דרך נאומים ארוכים, אלא דרך חוויה חיה שמבוססת על הלב, ועל כגון זה אמרו חז"ל: **"טוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה"**.

התפקיד המרכזי שלנו הלילה הוא להעביר לילדינו ולב"ב את האמונה הפשוטה בה' יתברך העוברת במסורת מדור לדור, ואם לא נעניק להם את החוויה הרגשית, את הלהט והחיות שבאמונה, אנו עלולים להשאיר אותם עם מעשים חיצוניים ומילים ריקות שכמעט לא ישיפיעו עליהם מאומה. דומה הדבר למי שעומד בתפילה בימים הנוראים, ובמקום לשפוך שיח לפני ה' ולהשתוקק להעמדת המלכות כראוי, הוא עסוק בדקדוקי נוסחאות בתפילה ושאר פרפראות נאות וסיפורי צדיקים.

כפירה מול אמונה

המסר המרכזי שצריך לעבור לילדינו בליל הסדר, הוא האמונה היהודית. לא אמונה תיאורטית, אלא אמונה חיה, פשוטה וברורה, שתחדור גם ללבבות הילדים הצעירים ביותר. וכדי לעשות זאת, עלינו להגיש את הרעיון במילים ברורות ומובנות - לא כמושגים מופשטים, אלא כדברים מוגדרים ובהירים.

ונפרט מהי האמונה הפשוטה: האמונה הברורה היא שהעולם מתנהל בהשגחה פרטית מדויקת. הקב"ה הוא אדון העולם, הוא קובע את גורלו של כל פרט, והוא העומד מאחורי כל התהליכים המתרחשים בעולם שנעשים כדי להביא אל היעד והתכלית של התיקון השלם.

ואמנם, יש דין ומשפט, שכר ועונש. וכפי שהתורה קובעת בפירוש את הקשר הישיר בין שמירת המצוות לבין התוצאה: **"אם בחוקותי תמסכו... ונתתי גשמים בעתם"**, **"ואם בחוקותי תמסכו... ויגפתם לפני אויבכם"**, **"אם שמוע תשמעו אל מצוותי... ונתתי מטר ארצכם בעיתו"**, **"ואם יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים... ועצר את השמים ולא יהיה מטר"**.

ולאור זאת עלולה להתעורר חרדה מפני העתיד - שמא ניכשל וניענש. שמא יגרם החטא ונאבד את הכל. מזה אם לא נעמוד בדרישות? האם גורלנו תלוי אך ורק במאזן הזכויות והחובות שלנו?

כאשר נשאל אדם מן השורה: **"מהי התכלית שלך?"**, הוא עלול בטעות להתבלבל. רבים הם האנשים שמזהים את תכלית החיים שלכם בהתאם לחלומות ולשאיפות שלהם.

מי שחושבת שתכלית חיה היא להיות מוצלחת, להיות בעלת דירה מפוארת ומשקעת, להגיע למשרה נחשבת או למשכורת עתק, עלולה כל חיה לסבול מקנאה בכל מי שהשיגה זאת לפניו.

אולם, אם וכאשר תדע לזהות את התכלית האמיתית לשמה נבראה ובעבורה היא כאן בעולם, לא תהיה לה שום סיבה לקנא בזולתה.

הבנת התכלית סותרת לחלוטין את רגש הקנאה ומפקיעה את מציאותו. ככל שנתבונן בסוגיה זו, כך נבין שתכלית הקיום שלנו היא תכלית אינדיבידואלית עבור כל אחת ואחת, באופן שמפקיע כל רעיון של השוואה וקנאה בין איש לזולתו.

המשימה: ללמוד את התפקיד!

המשימה העומדת בפנינו היא לזהות וללמוד את התפקיד המיוחד לנו. לדעת ולהכיר שתפקיד זה ניתן לנו על ידי בורא העולם בכבודו ובעצמו בהתאם לתיקון אותו עלינו לתקן.

החלק שיש לכל אחד בתיקון חטא אדם הראשון, הוא חלק אחד ושונה, ובהתאם לכך ניתנו לנו הכלים המיוחדים לצורך התיקון הזה.

יש מי שזקוק לצורך התיקון שלו לעשרים ילדים, יש מי שזקוק לשניים, ויש מי שלצורך תפקידו צריך להיות עריי. בורא עולם מכין עבור כל אחד את הטוב ביותר לצורך התכנית המדויקת עבורו.

זוהי המשמעות העמוקה הטמונה במילים: "רצה באשר ירצה יוצרך"!

כאשר מבינים ומפנימים את הקשר בין תנאי החיים לתפקיד ולתכלית שלנו כאן בעולם, מבינים כי הרעיון הטמון במילים: **"רצה באשר ירצה יוצרך"** אינו רעיון של הכנעה, הסכמה וכיפוף ראש מפני התכנית האלוקית.

אלא זו הבנה עמוקה שהתכנית אותה רצה עבורנו הבורא היא התכנית שנוצרה בדיוק עבורנו. זו המערכת שנבנתה מתוך רצון להביא עבורך את הטוב והמתאים ביותר.

יוצר מלשון יצירה וציור

השימוש של הרא"ש במילה **"יוצר"** מבטאת את העומק הטמון במילים אלו.

יצירה היא כעין ציור, הצייר או היוצר משתמש בכלי האומנות שלו תוך נתינת גבול למרחב האין סופי שלפניו. זוהי יצירה, ומכאן נובע היופי הטמון בה.

גם התכנית האישית של חיינו היא יצירה עם גבולות. הגבולות אינם נתון שיש להיכנע מולו, אלא חלק מהמהות של היצירה.

החיון שקבלנו, הכישורים, בני המשפחה, וכל שאר התנאים הייחודיים לנו, הם אלו שיוצרים את היצירה המיוחדת שאנחנו. ואם הם ישתנו מכפי שהם אמורים להיות - כבר לא נהיה מי שאנחנו, ולא נמלא את תכליתנו ותפקידנו כנדרש.

הפנמה זו, יש בכוחה לבטל כל רגש של קנאה בתוכנית של זולתנו, שאינה התוכנית שלנו.

לשיעור המלא 073.295.13.81
מספר השיעור: *38952741#

שיתקיים א"ה ביום רביעי כ"ה ניסן תשפ"ה
(23.4 למניינם) מהשעה 10:00 עד השעה 13:20
(תפילת מנחה) במרכז בני ברק

והשנה בנושא:

כיצד להצליח להשפיע נכון בבית

מיקום מדויק יספר לנדרשים | כיבוד קל במקום | האירוע לאנרגיה בלבד!

ניתן להירשם בנדרים פלוס - "מכון להבין" או בנדרים פון: 037630585 שולח 5602 ואח"כ 1 דמי רישום לכיסוי ההוצאות 30 ש"ח

הננו שמחים להזמין אתכם

לכנס השנתי לחיזוק יסודות הבית היהודי

שעל ידי 'מכון להבין'